

MARCIN WITKOWSKI
 MUZEUM MIEJSKIE W WADOWICACH

ROK 1920 W DZIENNIKU DYREKTORA WADOWICKIEGO GIMNAZJUM

W rodzinnym archiwum Witolda Brostowa, profesora materiałoznawstwa i inżynierii materiałowej Uniwersytetu Północnego Teksasu w Denton (USA), zachował się rękopis *Dziennika* jego dziadka – Jana Dorozińskiego, długoletniego dyrektora wadowickiego gimnazjum. Brostow, syn poetki Janiny Brzostowskiej, udostępnił zapiski dr. Gustawowi Studnickiemu, badaczowi dziejów szkoły, który po raz pierwszy opublikował fragmenty *Dziennika* w roku 1997, na łamach miesięcznika „Przebudzenie”¹. Rok później, z inicjatywy Studnickiego, zapiski dyrektora Dorozińskiego z lat 1901-1922 zostały wydane w niewielkim nakładzie kilku zaledwie egzemplarzy, przeznaczonych m.in. dla liceum ogólnokształcącego, Wadowickiej Biblioteki Publicznej i Zbiorów Historycznych Ziemi Wadowickiej². *Dziennik* został starannie opracowany, opatrzony przedmową i przypisami. Kolejny raz fragment zapisków Dorozińskiego – odnoszący się do roku 1918 – został opublikowany w roczniku „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny” przy okazji przypadającej wówczas 80. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości³.

Stulecie zwycięskiej bitwy warszawskiej jest okazją, by znów sięgnąć do wyjątkowego świadectwa epoki i zaprezentować fragment *Dziennika* zawierający zapiski dyrektora gimnazjum z roku 1920.

Jan Doroziński urodził się 12 maja 1862 r. w Trzęsówce koło Kolbuszowej w rodzinie Ignacego i Doroty z Marców⁴. Pracę w szkolnictwie, po ukończeniu filologii klasycznej, rozpoczął w krakowskim Gimnazjum św. Anny w roku 1891 jako zastępca nauczyciela. W styczniu 1895 r. został przeniesiony na jeden semestr

¹ G. Studnicki, *Jan Doroziński i jego „Dziennik”*, „Przebudzenie”, 1997, nr 5 (40),

² J. Doroziński, *Dziennik*, oprac. G. Studnicki, Wadowice 1998 (dalej: *Dziennik*).

³ *Rok 1918 w „Dzienniku” Jana Dorozińskiego*, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny” 1998, nr 2, s. 46-54.

⁴ *Kalendarzyk profesorski na rok 1913*, Lwów 1913, s. 100.

do gimnazjum w Bochni, gdzie uczył łaciny i języka polskiego⁵. Kolejną placówką było gimnazjum wadowickie, gdzie Jan Doroziński, mianowany już nauczycielem rzeczywistym, pracował w latach 1895-1901. Wykładał języki klasyczne – łacinę i grekę, oraz propedeutykę filozofii, zawiadywał również uczniowską biblioteką oraz zbiorami archeologicznymi. W październiku 1898 r. uzyskał tytuł profesora⁶. Z Wadowic przeniesiony został do gimnazjum w Tarnowie, gdzie oprócz prowadzenia lekcji pełnił także funkcję pomocnika dyrektora szkoły, radcy dr. Karola Benoniego, do spraw kancelaryjnych i administracyjnych⁷. Zanim powrócił do Wadowic, pracował jeszcze przez trzy lata (1905-1908) w Gimnazjum św. Anny w Krakowie, kończąc wówczas uzupełniające kursy nauczycielskie we Lwowie⁸. W 1908 r. Doroziński został przeniesiony do Wadowic, na stanowisko dyrektora tutejszego gimnazjum i pełnił je do 1924 r. Objął również funkcję członka Rady Szkolnej Okręgowej, a po odzyskaniu niepodległości, od roku 1921 r., Rady Szkolnej Powiatowej⁹. Mimo pełnienia obowiązków dyrektora szkoły nadal uczył – głównie propedeutyki filozofii, rzadziej języków klasycznych. Zasiadał w wadowickiej Radzie Miejskiej (od 1911 r.), należał także do licznie tworzonych w mieście na przełomie XIX i XX w. stowarzyszeń, m.in. do Czytelni Urzędniczej. Jako świetny szachista próbował – bezskutecznie jednak – reaktywować wadowicki Klub Szachistów¹⁰.

W 1915 r., podczas I wojny światowej, ewakuował się na kilka miesięcy wraz z dziećmi do morawskiego Brna, gdzie uczył w polskim gimnazjum. Po powrocie zorganizował naukę w wyjątkowo trudnych warunkach – budynki szkolne były bowiem zajęte przez wojsko na kwatery i lazarety. Doroziński udzielał się także społecznie – od 1916 r. był członkiem zawiązanego przy Sądzie Obwodowym Zachodnio-Galicyskiego Towarzystwa Opieki Dzieci i Młodzieży, a w roku 1918 wszedł w skład

⁵ *Sprawozdanie Dyrektora C. K. Gimnazjum Nowodworskiego czyli św. Anny w Krakowie* (dalej: SDGNK) za rok szkolny 1909, Kraków 1909, s. 64; *Sprawozdanie Dyrekcyi C. K. Gimnazjum w Bochni za rok szkolny 1895*, Kraków 1895, s. 17, 35; *Kronika Gimnazjum w Bochni 1817-1904*, wyd. A. Gicala, Z. Sitko, Kraków 2017, s. 94-95.

⁶ *Sprawozdanie Dyrekcyi C. K. Gimnazjum w Wadowicach* (dalej: SDGW) za rok szkolny 1897, Wadowice 1897, s. 88; *SDGW za rok szkolny 1899*, Wadowice 1899, s. 35; *SDGW za rok szkolny 1901*, Wadowice 1901, s. 25; Por. G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych. Dzieje Gimnazjum i Liceum w Wadowicach*, Wadowice 1991, s. 53.

⁷ *SDGW za rok szkolny 1902*, Wadowice 1902, s. 60; *Sprawozdanie Dyrekcyi C. K. Gimnazjum w Tarnowie za rok szkolny 1901/1902*, Tarnów 1902, s. 47. Z tej funkcji Jan Doroziński nie był zadowolony, pisząc w *Dzienniku* pod datą 3.09.1901 r. o decyzji Rady Szkolnej Krajowej – *Pomocnikiem radcy Benoniego: zgębniony i przybyty*. A kilka dni wcześniej (23.08) jeszcze dosadnie – *niech djabli!* (*Dziennik*, s. 11).

⁸ *SDGNK za rok szkolny 1906*, Kraków 1906, s. 14; *SDGNK za rok szkolny 1907*, Kraków 1907, s. 23; *SDGNK za rok szkolny 1908*, Kraków 1908, s. 43; *SDGNK za rok szkolny 1909*, s. 64; K. Meus, *Wadowice 1772-1914. Studium przypadku miasta galicyjskiego*, Kraków 2013, s. 463.

⁹ *SDGW za rok szkolny 1909*, Wadowice 1909, s. 2 (Część Urzędowa); G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych...*, *op. cit.*, s. 53.

¹⁰ K. Meus, *Wadowice 1772-1914...*, *op. cit.*, s. 269-270, 305.

wadowickiego oddziału Krakowskiego Biskupiego Komitetu Pomocy dla Dotkniętych Klęską Wojny¹¹.

W 1896 r. Jan Dorosiński poślubił Julię z Bernerów Ropskich, córkę tarnowskiego radcy skarbowego. Miał z nią sześcioro dzieci: Janinę, Marię Felicję, Helenę, Zofię, Tadeusza i Juliusza. W dwa tygodnie po narodzeniu ostatniego syna, 20 listopada 1913 r., Julia zmarła w wyniku powikłań poporodowych¹². Trauma po śmierci ukochanej żony znalazła swój wyraz nie tylko na kartach *Dziennika*, ale także w późniejszej poezji profesora. Powtórnie dyrektor gimnazjum ożenił się w sierpniu 1918 r., a jego wybranką była krakowska nauczycielka Wanda Ciszewska¹³. W roku 1924 przeszedł na emeryturę, a cztery lata później przeniósł się wraz z żoną do Krakowa, gdzie zmarł w 1942 r.

Dorosiński był autorem podręcznika *Zarys psychologii elementarnej* wydanego dwukrotnie (1909, 1925) oraz napisanego pod wpływem śmierci ukochanej żony zbioru poezji *Z woli przeznaczeń*, opublikowanego pod pseudonimem Julian Mrok¹⁴. Wydany w 1924 r. tom poetycki jest [- -] *lirycznym pamiętnikiem żałoby zrozpaczonego małżonka i ojca kilkorga dzieci*¹⁵.

Zapisy w *Dzienniku* pozwalają spojrzeć na miasto i panujące w nim stosunki z perspektywy dyrektora gimnazjum – przedstawiciela inteligencji, środowiska zajmującego szczególnie miejsce w hierarchii społecznej¹⁶. Wadowice, choć znajdowały

¹¹ A. Baciński, *Działalność charytatywna Adama Stefana Sapiehy do roku 1918*, w: *Księga Sapieżyńska*, t. I, *Archidiecezja Krakowska za pasterzowania Adama Stefana Sapiehy*, red. J. Wolny, Kraków 1982, s. 267-272; K. Meus, *Spółeczność wadowickiego Gimnazjum w latach Wielkiej Wojny*, w: „*Idziemy w bój życia*”. *Spółeczność wadowickiego Gimnazjum w drodze do Niepodległej*, red. K. Meus, Wadowice 2018, s. 29-31; Por. K. Meus, *Wadowice 1772-1914...*, *op. cit.*, s. 465.

¹² *W dniu dzisiejszym [20.11.1913 r.] zmarła nagle na udar serca żona tutejszego dyrektora gimn[azjum] śp. [Julia] Dorosińska. Osoba nadzwyczaj pobożna i głęboko religijna. Co miesiąc brała z naszej furty miesięczniki pobożne [- -]. Darowała też nam do ołtarza M[atki] B[ożej] Szkaplerznej obrus ślicznej roboty (Kronika klasztoru Karmelitów Bosych w Wadowicach 1892-1921, oprac. H.Cz. Gil OCD, Kraków 2009, s. 184). Pochowana 23.11.1913 r. na cmentarzu parafialnym w Wadowicach (Dziennik, s. 31; G. Studnicki, *Cmentarz parafialny w Wadowicach*, Wadowice 1997, s. 83, 165).*

¹³ Wanda Dorosińska z Ciszewskich h. Zadora - druga żona Jana Dorosińskiego (od 1918 r.), nauczycielka. Do roku 1920 pracowała w szkole w Podgórzu, skąd przeniósła się do męża, zamieniając swoją posesję z wadowicką nauczycielką Anną Schmidlówną. W Dorosińska uczyła w szkole wydziałowej (1920/1921), szkole żeńskiej (1921/1924) oraz szkole im. Królowej Jadwigi (1924-1928) (G. Studnicki, *Kto był kim w Wadowicach?*, Wadowice 2004, s. 43; G. Studnicki, *Zarys dziejów świąty i szkolnictwa w Wadowicach*, Wadowice 1998, s. 98, 117).

¹⁴ J. Dorosiński, *Zarys psychologii elementarnej. Podręcznik do użytku szkolnego i prywatnego*, Kraków 1909; J. Mrok [J. Dorosiński], *Z woli przeznaczeń. Poezje*, Kraków 1924.

¹⁵ K. Wądołny-Tatar, *Wadowickie dzieciństwo i beskidzki pejzaż (ze Skawg) w poezji Janiny Brzostowskiej*, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum – znane i nieznanie. 150-lecie powstania Gimnazjum w Wadowicach 1866-2016*, red. K. Karolczak, J. Popiel, K. Meus, Wadowice 2016, s. 192. Por. *Tajemnice życia Janiny Brzostowskiej. Listy Janiny Brzostowskiej i Stanisława Tyszkowskiego*, oprac. T. Kłak, Wadowice 2015, s. 11.

¹⁶ Inteligencję wywodzącą się ze sfer oświatowych dr K. Meus trafnie określa mianem „swoistego katalizatora kulturotwórczego”, zaliczając do tego elitarnego grona m.in. dyrektorów gimnazjum – Seweryna Arzta i Jana Dorosińskiego (K. Meus, *Wadowice 1772-1914...*, *op. cit.*, s. 160).

się z dala od frontu wojny polsko-bolszewickiej, odczuwały skutki trwającego konfliktu. Bolączki Jana Dorodzińskiego w tym czasie to nie tylko trudy życia codziennego, niebywała drożyzna połączona z wymianą pieniądza, wszechobecna lichwa czy braki w zaopatrzeniu. To także problemy wynikające z kierowania szkołą w warunkach trwającej wojny, choćby brak opału na przednówku roku 1920. Trudnościom w zarządzaniu gimnazjum towarzyszyły jeszcze niesnaski w gronie nauczycielskim, jak przywołana przez autora *Dziennika* „krecia robota” ks. Karasia czy „intrygi Stokłósy”¹⁷. Dyrektor nie tylko żywo interesował się – co oczywiste – wydarzeniami na froncie, odnotowując kolejne wydarzenia toczącego się konfliktu zbrojnego, ale i polityką międzynarodową, komentując ważne dla Polski decyzje zachodnich dyplomatów. Wyrazem tych zainteresowań był udział profesora w wykładzie dr. Władysława Kiernika, działacza ludowego rodem z Bochni, członka polskiej delegacji na rokowania z bolszewikami w Mińsku i Rydze. Odczyt [- -] *bardzo pouczający i miły* [- -] odbył się w Krakowie 13 listopada 1920 r.¹⁸

Jan Dorodziński na kartach *Dziennika* jawi się jako bystry, ale i krytyczny obserwator otaczających go ludzi. Choć znany ze swego opanowania i wysokiej kultury osobistej to jednak kąśliwym językiem pisze o „winnych” powszechnej biedy i problemów aprowizacyjnych. Z rozgoryczeniem odnotowuje strajk kolejarzy w marcu 1920 r., uznając, że działali [- -] *na [- -] szkodę – z kaprysów*¹⁹.

Autor *Dziennika* był także miłośnikiem kultury i sztuki, regularnie odwiedzającym krakowskie teatry, czytającym sprowadzane nierzadko z zagranicy książki (głównie z Wiednia czy Lipska) oraz gazety, na które powoływał się w swych zapiskach. Sam pisywał zresztą korespondencje do „Reformy”. Był wreszcie Dorodziński zapalonym turystą odbywającym z dziećmi wycieczki w okolice Wadowic, m.in. do Gorzenia, Inwałdu czy Mucharza.

W przytoczonym poniżej fragmencie *Dziennika* zachowana została oryginalna pisownia autora, zwłaszcza charakterystyczna interpunkcja – pauzy i zwielokrotnione wykrzykniki. Ujednolicone zostały jedynie – w postaci skrótów – zapisy dni tygodnia, które w rękopisie wprowadzane były niekonsekwentnie. Podkreślenia autora zostały w tekście wytluszczone.

---

¹⁷ *Dziennik*, s. 93, 96.

¹⁸ *Ibidem*, s. 99.

¹⁹ *Ibidem*, s. 92.

WADOWICE, 1920

- 1 I 1920. Czw.** Oby ten rok przeżyć! Pensja 2187,00 Kor.
- 4 I 1920. N.** Od tygodnia czekam na powrót Wandy²⁰ – napróżno. Wartość marki spadła = 1 korona. Kupiłem wagon drzewa za 4000 Kor.
- 5 I 1920. Pon.** I dziś Wanda nie przyjechała – co się stało? Niepokój!
- 9 I 1920. Pt.** Fatalna korespondencya od Wandy z Radzymina, która nas wyrzuca z Krakowa i rozłącza. Ja = głuchy – głęboki żal. W domu tłusta leniwa kucharka Helena! (nad wyraz marne położenie)²¹.
- 10 I 1920. Sob. Pokój wersalski podpisany.**
- 11 I 1920. N.** Córki wróciły – wyrzucone z Krakowa przez Warszawian i Krakowian – Przepędzam noce bezsenne! Zbiedzony!
- 16 I 1920. Pt.** Męcę się przez cały tydzień wyczekiwaniem listu z Krakowa. Noce bezsenne!! Straszne!! Samoumartwienie!!
- 17 I 1920. Sob.** Nieco uspokojenia po liście z Krakowa. (kilogram cukru 50 K.). Cukru od paru miesięcy nie używamy!
- 18 I 1920. N.** Za marynarkę, kamizelkę z płaszczą – **440 koron**. Co za zdzierstwo!!
- 19 I 1920. Pon.** Polacy zajmują ziemie pomorskie przyznane Polsce traktatem wersalskim.
- 23 I 1920. Pt.** Bardzo ładny list od Wandzi! Łagodzący ból. Chorym od kilku dni na przeziębienie i ogólne wyczerpanie.
- 27 I 1920. Wt.** Pijany podczas konferencji prof. [Fryderyk] Hanke²²!
- 28 I 1920. Śr.** Spadły jak z nieba Inspektor zawieszca Hankego w urzędowaniu. Grono przysięga – Polsce. Straszny miesiąc. – Polska chora – straszne stosunki. –
- 30 I 1920. Pt.** Koniec pierwszego półroczia i całomiesięcznych utrapień.
- 1 II 1920. [N].** Wyplata markami: 2155,36. Od dziś praca – zaparcie – samotność!

²⁰ Wanda Dorodzińska z Ciszewskich h. Zadora – druga żona Jana Dorodzińskiego.

²¹ O braku służby – poza „jedyną Jadwisią” – J. Dorodziński wspominał już we wrześniu 1918 r. (*Dziennik*, s. 80-81).

²² Fryderyk Hanke (1864-?) – nauczyciel i profesor gimnazjalny, zastępca nauczyciela w Gimnazjum w Bochni (1898-1901), IV Gimnazjum w Krakowie (1901-1905), następnie w I Gimnazjum w Rzeszowie (1905/1906) i Gimnazjum w Mielcu (1906-1909). W gimnazjum wadowickim pracował w latach 1909-1920 jako nauczyciel (1909-1918), a następnie profesor (1918-1920), ucząc języka niemieckiego, greki i kaligrafii. Udzielał się społecznie m.in. jako członek wadowickiego komitetu „Patriotycznej Wojennej Zbiórki Metali” (1915-1918). Skutkiem opisanego przez Jana Dorodzińskiego wydarzenia Hanke został przeniesiony na inną placówkę – w *Sprawozdaniu Dyrekcji z 1921 r.* znalazła się informacja, że reskryptem z dnia 20.09.1920 r. *Rada szk.[olna] kr.[ajowa] przeniosła z tutejszego zakładu prof. Fryderyka Hankego ze względów służbowych do gimn.[azjum] realnego w Chrzanowie (Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum Państwowego w Wadowicach (dalej: SDGPW) za rok szkolny 1918/19, Wadowice 1919, s. 6; SDGPW za rok szkolny 1920/21, Wadowice 1921; Kronika Gimnazjum w Bochni, op. cit., s. 103, 107; T. Ochenduszko, *Leksykon nauczycieli i wychowanków I Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie urodzonych pomiędzy XVII wiekiem a 1945 rokiem*, Rzeszów 2010; G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 72).*

- 2 II 1920. **Pon.** O 3 g. w nocy Wanda z Krakowa.
- 4 II 1920. **Śr.** Bolszewicy ofiarują Polsce pokój. Chorym od kilku tygodni na malarję.
- 10 II 1920. **Wt.** Polska zajmuje Pomorze i **morze, dzień epokowy!**
- 18 II 1920. **Śr.** Komisja francuska – na Śląsku popiera Czechów – ogromne wzburzenie! – Wstrętni mi Czesi! Niesłychana drożyzna i rozpasanie w Warszawie! Moja pensja od Nowego Roku wzrosła o 100 proc. (przeszło 4 tys. koron).
- 21 II 1920. **Sob.** Do Krakowa z masłem, serem i chlebem – potem operetka: „Targ na dziewczęta”²³ – b. ładna! (taniec cowboyów i majtków!).
- 22 II 1920. **N.** Powrót do Wadowic. Klasą 2. jeżdżą żydzi chałaciarze!²⁴
- 6 III 1920. **Sob.** Do Krakowa z Janią²⁵. W Kasie pożyczkowej procent za 7000 K. = 175 kor. Wymiana pieniędzy srebrnych (1 kor = 7 Marek, 1 gulden = 18 M., 5 kor = 35 marek).
- 7 III 1920. **N.** Powrót z Krakowa – od kilku dni niemal lato – ciepło od 100 lat niezapisane: 18 i 19°C! O godz. 3!!
- 8 III 1920. **Pon.** Buciki Maryli²⁶ 262 kor. Z konsuma – inaczej: 800 – 1000 K. Orgie drożyzny! (1 koszula – 200-300 Marek).
- 12 III 1920. **Pt.** Strajk kolejarzy zamknął mi 4 kolejarzy w Krakowie – dobre syny Ojczyzny – działają na naszą szkodę – z kaprysów²⁷ – Brak węgla – nauka co

²³ *Repertuar operetki w „Nowościach”, „Czas”, 21.02.1920 r., nr 45, bez pag.*

²⁴ Na terenach dawnej Galicji określenie ubożego Żyda.

²⁵ Janina Dorosińska (1897-1986) – najstarsza córka Jana Dorosińskiego i Julii z Bernerów Ropskich (1875-1913), urodzona w Wadowicach, powieściopisarka, autorka poezji, tłumaczka. W 1916 r. ukończyła wadowickie gimnazjum jako prywatystka, absolwentka filologii polskiej i romańskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pierwsze literackie kroki stawiała w gimnazjalnym piśmie „Nasz Łan”, publikując wiersz *Zimowy w Wicher*. Członkini grupy literackiej „Czartak”, przez jej założyciela Emila Zegadłowicza nazywana „poetessą”. Od 1922 r. żona byłego oficera c.k. armii, doktora praw kpt. Ludomira Bończy-Brzostowskiego. Przed wybuchem wojny redagowała w Warszawie pismo „Skawa. Pismo Literackie” (1938-1939), nawiązujące nazwą do topografii rodzinnych stron. Autorka kilkunastu tomików poezji, w których wielokrotnie nawiązywała do Beskidu, tłumaczka wierszy Safony (ze starogreckiego) oraz poezji autorów niemieckich, bułgarskich i czeskich. Była współzałożycielką International Academy of Poetry w Cambridge (T. Klak, *Pisarze a grupy literackie (na przykładzie Józefa Wittlina i Janiny Brzostowskiej)*, „Ruch Literacki”, 1991, z. 3, s. 221-227; J. M. Krajewska, *Spór o literaturę kobiecą w Dwudziestoleciu międzywojennym*, Poznań 2011, s. 272; G. Studnicki, *Kto był kim w Wadowicach?*, op.cit., s. 42-43; idem, *Pierwsza wśród równych... op. cit.*, s. 294, 352; *Tajemnice życia Janiny Brzostowskiej...*, op. cit., s. 11, 13, n.; K. Wądołny-Tatar, *Wadowickie dzieciństwo...* s. 191-204; M. Wójcik, *Listy Stanisława Ignacego Witkiewicza w gorzeńskim archiwum*, „Akcent”, 2004, nr 3-4, s. 29).

²⁶ Maria Felicja Dorosińska (1900-?) – druga córka Jana Dorosińskiego i Julii z Bernerów Ropskich, urodzona w Wadowicach; żona Edmunda Machalskiego, przed wojną mieszkała we Wronkach, Poznaniu i Koźminie (Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej: APP), Akta Miasta Poznania (dalej: AMP), 53/474/19.3/14363, Kartoteka ewidencji ludności 1870-1931, k. 593).

²⁷ Strajk rozpoczął się wieczorem 10.03.1920 r. Jak pisał krakowski „Czas”: *Strajk kolejarzy [-] rozpoczął się głównie na tle aprowizacyjnym, – jest objawem ogólnego podniecenia, wywołanego przez szalejącą drożyznę i poczucie pewnej bezsilności rządu wobec lichwy żywnościowej. Doskonale też rozumiemy nastrój kolejarzy, dotkniętych razem z całą ludnością miejską naszymi optakowanymi stosunkami aprowizacyjnymi. Ale unieruchomienie komunikacji kolejowej podczas wojny i wobec tak naprężonej sytuacji na Śląsku budzić musi bardzo poważne wątpliwości i obawy. Strajk jest bronią ostateczną i obosieczną, która w obecnych warunkach obrócić się łatwo może przeciwko*

drugi dzień w zimnych salach!!

- 29 III 1920. Pon.** W Bielsku: krawata – mała i licha – 30 K., pończochy Tadzia²⁸: 38 K., 20 kopert małych = 10 kor. (Buciki damskie po 1000 K., parasole po 200-300 K.).
- 10 IV 1920. Sob.** Całodniowa wycieczka przez Bielsko i Żywiec do Koszarawy – za mieszkaniem na lato. Cudne śniegiem pokryte Pilsko. Obiad w lesie – cudne kwiaty. Od tygodni sucho – wczoraj i dzisiaj dzień prawie gorący letni. (Uwaga: kawa na stacji z małą bułeczką = 6 K., herbata z sokiem malinowym 3,60 K.).
- 18 IV 1920. N.** W Krakowie – w teatrze „Miłosierdzie” Roztworowskiego!!²⁹
- 19 IV 1920. Pon.** W Krakowie. Fryzjer Hałatek na ul. Długiej – zażądał za strzyżenie włosów 22 Marek!! Podróż do Krakowa 3 kl. 14 Koron.
- 20 IV 1920. Wt.** Wczesna wiosna – drzewa w rozkwicie – bzy zaczynają kwitnąć o 3 tygodnie za wcześnie.
- 23 IV 1920. Pt.** Zapłaciłem w Magistracie za 1 metr. ziemniaków 400 koron. Krecia robota ks. Karasia przeciwko mnie³⁰. Kaplica gimnazjalna na Kole.
- 3 V 1920. [Pon].** Piękny obchód 3 maja – na Rynku piękna defilada wojska. Do Inwałdu z Tadzem – nieudana kąpiel słoneczna – w cieniu – i zaziębienie mimo upału!! Mecz. Ból zębów – chinina!! –
- 7 V 1920. [Pt].** Od dziś dnia dzieci Państwa Zarembów Janek i Celina u nas do końca roku szkolnego. P. Zarębowa – do Krynicy, Pan Zaremba w Poznaniu³¹.

---

całemu społeczeństwu. Nie ulega wątpliwości, że propagowanie strajków podczas wojny, w chwili, gdy na wschodzie Polski rozgrywa się stanowcza akcja wojenna, zostanie potępione przez narodowo czujący ogół (Strajk kolejowy, „Czas”, 12.03.1920 r., nr 62, bez pag.).

²⁸ Tadeusz Dorodziński (1908-?) – pierwszy syn Jana Dorodzińskiego i Julii z Bernerów Ropskich, urodzony w Wadowicach, absolwent tutejszego gimnazjum (1928 r.) (G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 354).

²⁹ Wieczorny spektakl na deskach Teatru Juliusza Słowackiego (*Repertuar teatru miejsk. [iego] im. Juliusza Słowackiego*, „Czas”, 18.04.1920 r., nr 93, bez pag.).

³⁰ Zygmunt Kazimierz Karaś h. Dąbrowa (1857-1932) – ksiądz, doktor teologii i filozofii, licencjat prawa kanonicznego, profesor gimnazjalny, nauczyciel religii. Święcenia kapłańskie przyjął w 1885 r. w Rzymie, gdzie ukończył także studia na Gregorianum. Wikary w Nowej Górze i w parafii pw. św. Floriana w Krakowie. W latach 1890-1893 zastępca nauczyciela i egzortator klas niższych w Gimnazjum św. Jacka w Krakowie, gdzie uczył religii. Po przeniesieniu do Wadowic pracował w tutejszym gimnazjum jako jego prefekt oraz prefekt bursy (1893-1924), krótko zawiadywał także biblioteką książek szkolnych (1900-1902). Katecheta w Szkole Przemysłowej. Mieszkał przy ul. Karmelickiej. Zmarł w Wadowicach 11.03.1932 r. i został pochowany na tutejszym cmentarzu – pomnik na jego grobie projektował artysta-rzeźbiarz Józef Jura (*Sprawozdanie Dyrektora Gimnazjum św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1893*, Kraków 1893, s. 8; Cz. Chrzęszcz, *Księża katecheci C.k. Gimnazjum w Wadowicach (1866-1918)*, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum...*, op. cit., s. 58-61, 70-71, n.; K. Meus, *Wadowice 1772-1914...*, op. cit., s. 376; E. Stanek, *Szkoła jakich mało. Słownik „wybranych” absolwentów Gimnazjum i Liceum w Wadowicach (1866-2016)*, Wadowice 2016, s. 232; G. Studnicki, *Cmentarz parafialny...*, op. cit., s. 194; idem, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 73).

³¹ Zachowany oryginalny, dwojaki zapis nazwiska Zaremba.

- 8 V 1920. Sob.** Zdobycie Kijowa przez Polaków, zakładających Państwo Ukraińskie – (wojna z bolszewikami!).
- 15 V 1920. Sob.** Do Krakowa.
- 16 V 1920. N.** Imieniny w Krakowie. „Ponad śnieg” – Żeromskiego!!³²
- 25 V 1920. [Wt].** 70 M. za prowadzenie stacji meteorologicznej od Ministerstwa Rolnictwa za rok 1919³³.
- 30 V 1920. N.** Maj bardzo piękny i niemal gorący miesiąc. – Wyjazd końmi do Myślenic na maturę dwudniową. Mieszkanie u prof. dyrektora Pardyaka³⁴. Podróż końmi – na maturę do Myślenic 2 ½ - 5 godz. Bardzo przyjemna, na dwudniową maturę (100 koron konie).
- 2 VI 1920. Śr.** Powrót z Myślenic autem do Krakowa i przez Kraków do Trzebini i Wadowic (od 7 rano do 2 po południu).
- 7 VI 1920. Pon.** Od dziś do czwartku matura, 27 abiturientów. P. Pardyak u mnie mieszka.
- 11 VI 1920. Pt.** Pożegnanie abiturjentów.
- 12 VI 1920. Sob.** Z Tadzkiem do Krakowa – do lekarza (100 M.). Wielka nerwowość. Tadzik zwiedza ze mną Kraków (Smocza Jama!).
- 13 VI 1920. N.** Z Wandzią w teatrze na „Zakochanych” – pyszna komedia³⁵. (kolej do Krakowa 3 kl. 26 Marek).
- 15 VI 1920. Wt.** Zmarła po 5 mies.[ięcznej] chorobie siostra Julja – w Niwiskach!
- 17 VI 1920. Czw.** Śmierć Jana Stopczyńskiego długoletniego sekretarza i prezesa Towarzystwa Bursy.
- 18 VI 1920. Pt.** Dziś i jutro klasyfikacja roczna uczniów.
- 19 VI 1920. Sob.** Dziś koniec nauki w tym roku.
- 20 VI 1920. N.** Wiec rodzicielski w klasie 5. W sprawie organizacji zakładu: Rodzice chcą gimnazjum humanistyczne – z łaciną od kl. IV i niemieckim od klasy II.

---

³² Popołudniowy spektakl na deskach Teatru Juliusza Słowackiego (*Repertuar teatru miejsk.[iego] im. Juliusza Słowackiego*, „Czas”, 16.05.1920 r., nr 115, bez pag.)

³³ Dyrektor gimnazjum prowadził stację meteorologiczną od 1.01.1919 r. (*Dziennik*, s. 84).

³⁴ Stanisław Pardyak (1867-1926) – filolog klasyczny, nauczyciel Gimnazjum św. Anny w Krakowie, współzałożyciel i pierwszy dyrektor gimnazjum w Myślenicach (1908-1926), taternik, zmarł podczas wycieczki na Halę Gąsienicową. Był autorem podręcznika do nauki języka włoskiego, w gimnazjum myślenickim uczył łaciny, greki, języka francuskiego i matematyki. W latach 1919-1920 przewodniczył komisji maturalnej w wadowickim gimnazjum (*Sprawozdanie Dyrektora C. K. Gimnazjum w Myślenicach za rok szkolny 1911*, Myślenice 1911, s. 9; *SDGPW za rok szkolny 1918/19*, s. 19; *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum w Myślenicach za rok szkolny 1920/1921*, Myślenice 1921, s. 5; M. Stinia, *Uniwersytet Jagielloński w latach 1871-1914. Modernizacja procesu nauczania*, Kraków 2014, s. 230; G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 265).

³⁵ Popołudniowy spektakl na deskach teatru „Bagatela” (*Repertuar teatru „Bagatela”*, „Czas”, 13.06.1920 r., nr 138, bez pag.).

- 28 VI 1920. Pon.** Wpisy do klasy I. Zgłoszonych 136. Przyjęto 85 – nieprzyjętych 51! Szalony natfok przy wpisach. Ostatni dzień ciężkiej pracy! – Na wschodzie zacięte walki z bolszewikami.
- 1 VII 1920. Czw.** Za lipiec wypłacili 2 ½ pensji = 7151,50 Marek (!!).
- 2 VII 1920. Pt.** Do Krakowa.
- 3 VII 1920. Sob.** Z Janią i Tadzkiem – na „Baronie Cygańskim” – w teatrze!!³⁶
- 4 VII 1920. N.** Powrót z Krakowa, cudny dzień!
- 7 VII 1920. Śr.** Od kilku tygodni wojska nasze cofają się przed bolszewikami!! Mówią dziś o wzięciu Złoczowa. Utworzono Radę Obrony Państwa z Piłsudskim na czele³⁷. Odezwa do narodu – powołanie pod broń ochotników. Ludność wiejska idzie niechętnie do poboru. – Mówią o rewolucji w Warszawie!! – Polska a może cała Europa przed katastrofą! (Kredo Redakcji „Zdroju”!).
- 18 VII 1920. N.** Wilno zajęte przez bolszewików, okropna ewakuacja!!³⁸
- 22 VII 1920. Czw.** Bolszewicy gotowi się układać z Polską bez pośrednictwa Anglii.
- 23 VII 1920. Pt.** Zmiana gabinetu. [Wincenty] Witos premierem. [Ignacy] Daszyński wicepremierem. Zadaniem gabinetu zawrzeć pokój z Bolszewią!
- 24 VII 1920. Sob.** Wiadomości z gazet: 1) bolszewicy gotowi do rozejmu z Polską. 2) Czesi dostają połowę Śląska – Bogumin, dworzec w Cieszynie, Jabłonków.
- 25 VII 1920. N.** Napór bolszewików ogromny – za sierpień mam otrzymać 2 pensje, ładny spacer w pola.
- 26 VII 1920. Pon.** Złe wiadomości z pola walki! Tarnopol zabrany? Chorym – ledwie obronił gimnazjum przed okupacją wojskową!! (dla rekonwalescentów).
- 28 VII 1920. Śr.** Strasznie krzywdzące rozstrzygnięcie koalicji w sprawie Śląska. Kopalnie i wszystko wartościowe przyznane Czechom – z 150 tysiącami Polaków! –
- 3 VIII 1920. Wt.** Z Tadzkiem do Mucharza, kąpiel i z powrotem pieso (piwo i gruszki u Wallnera³⁹).
- 5 VIII 1920. Czw.** Od tygodnia żyjemy w trwodze czy bolszewicy nie zajmą Warszawy i Lwowa i nie zaprowadzą swych rządów w Polsce!!
- 9 VIII 1920. Pon.** Zrywamy jabłka z jednego drzewa – w ogrodzie bursy wydzierżawionym za 700 koron (490 M.).

³⁶ Spektakl na deskach Teatru Juliusza Słowackiego (*Repertuar teatru miejsk. [iego] im. Juliusza Słowackiego*, „Czas”, 13.07.1920 r., nr 154, bez pag.).

³⁷ Rada Obrony Państwa została powołana przez Sejm Ustawodawczy ustawą z 1.07.1920 r.

³⁸ Wilno zostało zajęte przez Armię Czerwoną 14.07.1920 r.

³⁹ Mojżesz Jakub Wallner był właścicielem wyszynku mieszczącego się przy ul. Tatrzańskiej (na Groblach) (K. Meus, *Wadowice 1772-1914... , op. cit.*, s. 237; K. Iwańska, *Dzieje i kultura Żydów w Wadowicach*, Kraków 2016, s. 178, 240).

- 11 VIII 1920. Śr.** Dziś mają się rozpocząć rokowania Polski z Rosją w Mińsku. Bolszewicy pod Warszawą, – Anglia układa się z bolszewikami – radaby koniecznie, żeby wojny o Polskę nie prowadzić! Żle z nami! – Wojsko zajęło wczoraj wieczorem gimnazjum i obozuje na dworze – zupełnie jak w sierpniu 1914 r. – mają zabawić dwa dni!⁴⁰
- 15 VIII 1920. N.** Rozstrzygające walki z bolszewikami pod Warszawą! (Cudny dzień – wycieczka).
- 17 VIII 1920. Wt.** Wycieczka z Tadzkiem na Kalwaryjską górę – od 5 rano do 12 w południe. Na mszy świętej – w pięknej Kaplicy Matki Boskiej. Wiadomości z gazet: walki na froncie pomyślne – naczelnik przechodzi do ofensywy? (Długie czekanie w Barwałdzie na pociąg). Wspaniała burza z ulewą (3 b.m.) i piorunami między 2 – 5.15 po południu, przedtem zbieranie cudnych jabłek między 2 – 4 (w ogrodzie bursy).
- 20 VIII 1920. Pt.** Wycieczka do Kwaczały – Rozkochowa – Okleśny w przecudny wymarzony dzień! Co za dzień! Co za wietrzyk, jakie cudne gaiki i pola piaskowe! (Ja, mama, Tadzik) od 7 rano do 2 po południu).
- 28 VIII 1920. Sob.** Od dziś jestem cierpiący na postrzał w lewym boku, co mnie zmusza do pozostania w łóżku przez 5 dni. Wiadomości z frontu bardzo dobre w dalszym ciągu – armia nasza posuwa się nieustannie naprzód.
- 10 IX 1920. Pt.** W Bielsku z Wandzią – a tymczasem Inspektor Leonhardt w gimnazjum – Konferencja do g. 1. –
- 14 IX 1920. [Wt].** Dziś wyjechała delegacja polska do Rygi – dla układania się z bolszewikami!! Czy będzie z tego pokój? (ze zbrodniarzami).
- 15 IX 1920. Śr.** Szkoły nie otwieramy, budynek zajmuje wojsko!⁴¹ –
- 19 IX 1929. N.** Dzień rzadkiej piękności – (+ 25°C.). Wycieczka z dziećmi Julissem⁴² i Halinką⁴³ – na Łysą Górę (od godz. 2 do 8 wieczorem): bardzo znużeni.

⁴⁰ Od września do grudnia 1914 r. budynek główny gimnazjum i tzw. „filie” (wynajmowane od 1901 r. sale w mieście) zostały zajęte na kwatery dla wojska, a następnie lazaret (SDGW za rok szkolny 1914/15, Wadowice 1915, s. 35-36; por. G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 30).

⁴¹ W 1920 r., na przełomie sierpnia i września, wojsko zajmowało gmach szkoły przez ponad miesiąc. Jednocześnie budynek [- -] „Bursy gimnazjalnej im. Stefana Batorego”, utrzymywanej przez Towarzystwo tejże samej nazwy – która przed wojną dawała umieszczenie 50 – 60 wychowankom, dotąd jeszcze nie udało się – rzecz smutna i trudna do uwierzenia – uwolnić od zajęcia przez władze wojskowe (SDGPW za rok szkolny 1920/21, s. 10; por. G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 31 (tutaj błędna data zajęcia szkoły przez wojsko)).

⁴² Juliusz Doroziński (1913-?) – najmłodszy syn Jana Dorozińskiego i Julii z Bernerów Ropskich, urodzony w Wadowicach, przedwojenny podoficer WP (kpr. pchor. rez.).

⁴³ Halina Dorozińska (1902-?) – trzecia córka Jana Dorozińskiego i Julii z Bernerów Ropskich, urodzona w Tarnowie. W 1921 r. ukończyła wadowickie gimnazjum jako prywatystka. Przed wojną mieszkała w Poznaniu i Koźminie (APP, AMP, 53/474/19.3/14363, Kartoteka ewidencji ludności 1870-1931, k. 592; G. Studnicki, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 353).

- 20 IX 1920. Pon.** Chorujemy wszyscy po zjedzeniu niezdrowych grzybów (oprócz Julisia).
- 24 IX 1920. Pt.** Niespodzianka: P. Leonhardt – inspektor w sprawie przesłuchania [Józefa] Cieża⁴⁴, przesłuchani [Henryk] Gawor⁴⁵ i [Jan] Stokłosa⁴⁶.
- 25 IX 1920. [Sob].** Wynik śledztwa dla Cieża dobry – dla Gawora bardzo przykry!
- 30 IX 1920. Czw.** Bardzo ciężka konferencja na rozpoczęcie roku szkolnego.
- 1 X 1920. Pt.** Przykre dla mnie rewelacje prof. [Jana] Heczki⁴⁷ – o intryguach Stokłosa

⁴⁴ Józef Cież (1880-1921) – filolog klasyczny, profesor gimnazjalny. Absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, pracę w szkolnictwie rozpoczął w gimnazjum klaszorskim Józefa we Lwowie jako zastępcę nauczyciela i gospodarza klasy (1905-1907), następnie pracował w gimnazjach w Jasle (1907/1908) i Bochni (1908/1909). W gimnazjum wadowickim (1909-1921) uczył języków: polskiego, niemieckiego, łaciny i greki oraz geografii. W czasie I wojny światowej wykładał na kursach w Grazu (1915 r.) i przez krótki czas służył w c.k. armii. Bibliotekarz Towarzystwa Szkoły Ludowej w Wadowicach. Zmarł 24.03.1921 r. na tyfus brzuszny. Został pochowany na tutejszym cmentarzu parafialnym, ale miejsce jego pochówku się nie zachowało (*Sprawozdanie Dyrekcji C.K. Gimnazjum w Jasle za rok 1907/8*, Jasło 1908, s. 51; *Sprawozdanie Dyrekcji C.K. Lwowskiego Gimnazjum im. Franciszka Józefa (dalej: SDLG) za rok szkolny 1906*, Lwów 1906, s. 35, *SDLG za rok szkolny 1907*, Lwów 1907, s. 55; *SDGPW za rok szkolny 1920/21*, s. 7; G. Studnicki, *Kto był kim...*, op. cit., s. 33-34; idem, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 69; idem, *Zarys dziejów oświaty...*, op. cit., s. 207).

⁴⁵ Henryk Gawor (1871-1948) – filolog klasyczny, profesor gimnazjalny, dyrektor Państwowego Gimnazjum im. M. Wadowity w Wadowicach. Absolwent Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, pracę w szkolnictwie rozpoczął w gimnazjum im. J. Długosza w Nowym Sączu (1897-1901). W gimnazjum wadowickim (1901-1939, 1945-1948) uczył łaciny, greki, języków: polskiego i niemieckiego, kultury klasycznej, matematyki i kaligrafii, po 1945 r. – jako nauczyciel kontraktowy – języka rosyjskiego, propedeutyki filozofii i matematyki. Prefekt bursy (1906-1934), zawiadowca biblioteki i nadzorca klas uczących się w „filiach” (patrz przyp. 40). Podczas I wojny światowej, przez kilka miesięcy 1915 r., kierował gimnazjum w zastępstwie urlopowanego w tym czasie Jana Doroznińskiego, angażował się także społecznie m.in. jako członek wadowickiego komitetu „Patriotycznej Wojennej Zbiórki Metali”. W latach 1924-1931 pełnił funkcję dyrektora gimnazjum i członka Rady Szkolnej Powiatowej. W czasie niemieckiej okupacji przewodniczył komisji egzaminacyjnej tajnego nauczania. Publikował na łamach *Sprawozdań Dyrekcji* oraz w „Lutni Szkolnej” (*SDGW za rok szkolny 1902*, s. 45; *SDGW za rok szkolny 1914/15*, s. 7; K. Koźbiał, *Wadowickie Gimnazjum i Liceum im. M. Wadowity w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej lat 1945-1948. Przyczynek do dziejów*, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum...*, op. cit., s. 256-258; K. Meus, *Spółeczność wadowickiego Gimnazjum...*, op. cit., s. 21; T. Ratajczak, „Lutnia Szkolna” jako przykład uczniowskiego pisma literacko-artystycznego w dwudziestoleciu międzywojennym, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum...*, op. cit., s. 186; G. Studnicki, *Cmentarz parafialny...*, op. cit., s. 175; idem, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 54-55).

⁴⁶ Jan Stokłosa (1881-1940) – profesor gimnazjalny, działacz niepodległościowy. Absolwent Gimnazjum im. Kazimierza Wielkiego w Bochni oraz Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W wadowickim gimnazjum (1910-1920) uczył historii naturalnej, matematyki i fizyki. Działacz skautowy, w 1912 r. wszedł w skład Skautowej Komendy Naczelnej Powiatu. W 1920 r. mianowany członkiem wadowickiej Rady Szkolnej Powiatowej z funkcją zastępcy inspektora. Od roku szkolnego 1920/1921 uczył w gimnazjum w Bochni, gdzie organizował harcerstwo. Angażował się m.in. w plebiscyt na Spiszu, wchodząc w skład Polskiego Komitetu Plebiscytowego w Białce. Zmarł w Bochni i tam został pochowany (*SDGW za rok szkolny 1911*, Wadowice 1911, s. 3; *SDGPW za rok szkolny 1920/21*, s. 6; P. Sarapata, *C.K. Gimnazjum w Wadowicach – kolebka wadowickiego skautingu*, w: *Idziemy w bój życia...*, op. cit., s. 47, 59; G. Studnicki, *Kto był kim...*, op. cit., s. 238; idem, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 82; J. Plucińska-Piksa, *Z Polski do Jurgowa, z Jurgowa do Polski*, „Na Spiszu”, 2009, nr 1-2, s. 33-34).

⁴⁷ Jan Heczko (1881-1960) – profesor gimnazjalny. Pracę w szkolnictwie rozpoczął w Krakowie jako zastępcą nauczyciela w II Wyższej Szkole Realnej (1910-1913), ucząc m.in. matematyki i stenografii. W wadowickim gimnazjum (1913-1921) uczył matematyki, fizyki, języka francuskiego oraz stenografii. W latach 1916-1920 był doradcą dyrektora i pomocnikiem kancelaryjnym; opiekun „prywatystek” zdających egzamin dojrzałości (m.in. Janiny Doroznińskiej) oraz gimnazjalistów przystępujących do tzw. matury wojennej. Przeniesiony do gimnazjum im. Osuchowskiego w Cieszynie (1921-1932), gdzie uczył matematyki. W latach 1932-1939 dyrektor gimnazjum z niemieckim językiem wykładowym w Bielsku (*Sprawozdanie Dyrekcji C. K. II Wyższej Szkoły Realnej w Krakowie za rok szkolny 1913*, Kraków 1913, s. 53; *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum Polskiego w Cieszynie, 1921/1922*, Cieszyń 1922, s. 123; *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum im.*

sy przeciwko mnie – wobec [Stanisława] Sobińskiego⁴⁸ – śliczny dzień, kąpiel słoneczna.

2 X 1920. Sob. Cudny dzień. Ostatnia pewnie kąpiel słoneczna.

3 X 1920. N. Jestem wojowniczo usposobiony – obmyślam apologię przed Radą szkolną. Bolszewicy bici na całym froncie! Pokój ma być zawarty między 10 a 20 października!

7 X 1920. Czw. Cudna pogoda przy 14 st. ciepła – na Gorzeniu – zupełnie spokojny.

17 X 1920. N. Cały tydzień męczyłem się nad apologią do Rady szkolnej.

18 X 1920. [Pon]. Od dziś na 3 tygodnie zawieszenie broni z bolszewikami!

20 X 1920. Śr. Na cmentarzu, piękna pogoda – zimno.

22 X 1920. [Pt]. Orgia drożdżniarska szaleje – już marka warta ok 1 halerza przedwojennego.

24 X 1920. N. List od delegata Sobińskiego – serdeczny ale z inwektywami na gimnazjum.

3 XI 1920. [Śr]. Od 4 do 6 listopada ciężkie dni: P. Leonhardt lustruje zakład – trzeba z nim łączyć na każdą godzinę (od środy – do soboty). Za kilka tygodni przyjedzie dokończyć lustracji.

13 XI 1920. Sob. W Krakowie. Wieczorem z Wandą na odczycie D^{ra} Kiernika o pokoju mińskim i ryskim – bardzo pouczający i miły.

20 XI 1920. Sob. Siedm lat! Na cmentarzu!

24 XI 1920. [Śr]. Wartość marki = 1 halerz. Generalny delegat dla Małopolski – w Wadowicach w Starostwie – audjencje! – Ogromną mam robotę w kancelarii – bez sekretarza. Minister Grabski, który zrujnował w ciągu roku polskie finanse – ustąpił.

A. Osuchowski *w Cieszynie, 1932/1933*, Cieszyn 1933, s. 15; S. Król, *Szkolnictwo, w: Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania dziejów do czasów współczesnych*, t. VI, *Śląsk Cieszyński w latach 1918-1945*, red. I. Panic, Cieszyn 2015, s. 223; G. Studnicki, *Kto był kim...*, op. cit., s. 85; *idem*, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 72, 352; K. Wądołny-Tatar, *Wadowickie dzieciństwo...*, op. cit., s. 195).

⁴⁸ Stanisław Sobiński (1872-1926) – profesor gimnazjalny, kurator okręgu szkolnego lwowskiego, działacz społeczny. Absolwent gimnazjum w rodzinnym Złoczowie. Pracę w szkolnictwie rozpoczął jako zastępca nauczyciela w Gimnazjum Nowodworskim św. Anny w Krakowie (1894-1898), ucząc geografii, historii, języka polskiego i łaciny. Przeniesiony do gimnazjum wadowickiego (1898-1903) na posadę nauczyciela rzeczywistego, gdzie wykładał język polski, historię, geografii i historię kraju rodzinnego, zawiadując także biblioteką uczniowską. Uczył później w II Wyższej Szkole Realnej w Krakowie (1903-1909), pełnił funkcję dyrektora Szkoły Realnej w Tarnobrzegu (1909-1917) i VI Gimnazjum we Lwowie (1917-1918). Urzędnik w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W latach 1921-1926 kurator Okręgu Szkolnego Lwowskiego. Zamordowany 19.10.1926 r. we Lwowie przez nacjonalistów ukraińskich. Pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim (S. Lempicki, *Stanisław Sobiński. Człowiek i ideologia. Przemówienie na akademii żałobnej w Teatrze Wielkim w dniu 2 lutego 1927 r.*, Lwów 1927, s. 3-12; SDGNK za rok 1899, Kraków 1899, s. 51; SDGW za rok szkolny 1904, Wadowice 1904, s. 65; E. Kryńska, *Łudność niepolaska i jej świadomość narodowa na kresach wschodnich II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, 2007, nr 1-2, s. 28; G. Siudut, *Rozwój potencjału edukacyjnego szkolnictwa średniego ogólnokształcącego w Lwowskim Okręgu Szkolnym w latach 1921-1939*, „Zeszyty Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 2012, nr 139, s. 117; G. Studnicki, *Kto był kim...*, op. cit., s. 230; *idem*, *Pierwsza wśród równych...*, op. cit., s. 81).

- 25 XI 1920. Czw.** Pieniądz czyni człowieka podłym: młody Żędzianowski⁴⁹ porucznik – i jego biblioteka sprzedana żandarmerii, nie gimnazjum.
- 26 XI 1920. [Pt].** Złych jest najwięcej ludzi i głupich na świecie.
Dobrym i mądrym ledwie setnego znajdziecie.
- 30 XI 1920. [Wt].** Poniedziałek wieczorem przyjechał Inspektor Leonhard[t] – z Białej na 4 dni – nie na 6 jak zamierzał – widocznie życzliwie usposobiony i przekonany, że wszystko w porządku.
- 5 XII 1920. Pt.** Konferencja polustracyjna. Ogólna ocena pracy grona i dyrektora zupełnie korzystna.

Bibliografia

Archiwa

Archiwum Państwowe w Poznaniu, Akta Miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności 1870-1931.

Prasa

„Czas”, 1920.

Źródła drukowane i wydawnictwa źródłowe

J. Dorosiński. *Dziennik*, oprac. G. Studnicki, Wadowice 1998.

Kalendarzyk profesorski na rok 1913, Lwów 1913.

Kronika Gimnazjum w Bochni 1817-1904, wyd. A. Gicala, Z. Sitko, Kraków 2017.

Kronika klasztoru Karmelitów Bosych w Wadowicach 1892-1921, oprac. H.Cz. Gil OCD, Kraków 2009.

Lempicki S., Stanisław Sobiński. *Człowiek i ideologia. Przemówienie na akademii żałobnej w Teatrze Wielkim w dniu 2 lutego 1927 r.*, Lwów 1927.

Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum im. A. Osuchowskiego w Cieszynie, 1932/1933, Cieszyn 1933.

Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum Polskiego w Cieszynie, 1921/1922, Cieszyn 1922.

Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum w Myślenicach za rok szkolny 1920/1921, Myślenice 1921

Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum w Bochni za rok szkolny 1895, Kraków 1895.

Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum w Jasle za rok 1907/8, Jasło 1908.

Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum w Tarnowie za rok szkolny 1901/1902, Tarnów 1902.

Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum w Wadowicach, 1897, 1899, 1901-1902, 1904, 1909, 1911, 1914/15.

⁴⁹ Najprawdopodobniej chodzi o Władysława Żędzianowskiego, absolwenta gimnazjum w 1914 r., syna dr. wszech nauk lekarskich Stanisława Żędzianowskiego, lekarza i członka wadowickiego „Sokoła” (A. Fryś, M. Pytel-Skrzypiec, T. Putek, D. Rusin, *Kto był kim w Andrychowie?*, Andrychów 2017, s. 167; G. Studnicki, *Kto był kim...*, *op. cit.*, s. 291; *idem*, *Pierwsza wśród równych...*, *op. cit.*, s. 351).

- Sprawozdanie Dyrekcyi C. K. Lwowskiego Gimnazjum im. Franciszka Józefa, 1906-1907.
- Sprawozdanie Dyrekcyi C. K. II Wyższej Szkoły Realnej w Krakowie za rok szkolny 1913, Kraków 1913.
- Sprawozdanie Dyrekcyi Gimnazjum Państwowego w Wadowicach, 1918/19, 1920/21.
- Sprawozdanie Dyrektora C. K. Gimnazjum w Myślenicach za rok szkolny 1911, Myślenice 1911.
- Sprawozdanie Dyrektora C. K. Gimnazjum Nowodworskiego czyli św. Anny w Krakowie, 1899, 1906-1909.
- Sprawozdanie Dyrektora Gimnazjum św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1893, Kraków 1893.

Opracowania

- Baciński A., *Działalność charytatywna Adama Stefana Sapiehy do roku 1918*, w: *Księga Sapieżyńska*, t. I, *Archidiecezja Krakowska za pasterzowania Adama Stefana Sapiehy*, red. J. Wolny, Kraków 1982, s. 265-275.
- Chrzyszcz Cz., *Księga katecheci C.k. Gimnazjum w Wadowicach (1866-1918)*, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum – znane i nieznanne. 150-lecie powstania Gimnazjum w Wadowicach 1866-2016*, red. K. Karolczak, J. Popiel, K. Meus, Wadowice 2016, s. 55-85.
- Doroziński J., *Zarys psychologii elementarnej. Podręcznik do użytku szkolnego i prywatnego*, Kraków 1909.
- Fryś A., Pytel-Skrzypiec M., Putek T., Rusin D., *Kto był kim w Andrychowie?*, Andrychów 2017.
- Iwańska K., *Dzieje i kultura Żydów w Wadowicach*, Kraków 2016.
- Klak T., *Pisarze a grupy literackie (na przykładzie Józefa Wittlina i Janiny Brzostowskiej)*, „Ruch Literacki”, 1991, z. 3, s. 221-227.
- Koźbiał K., *Wadowickie Gimnazjum i Liceum im. M. Wadowity w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej lat 1945-1948. Przyczynek do dziejów*, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum – znane i nieznanne. 150-lecie powstania Gimnazjum w Wadowicach 1866-2016*, red. K. Karolczak, J. Popiel, K. Meus, Wadowice 2016, s. 247-268.
- Krajewska J.M., *Spór o literaturę kobietą w Dwudziestoleciu międzywojennym*, Poznań 2011.
- Król S., *Szkolnictwo*, w: *Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania dziejów do czasów współczesnych*, t. VI, *Śląsk Cieszyński w latach 1918-1945*, red. I. Panic, Cieszyn 2015, s. 209-234.
- Kryńska E., *Ludność niepolska i jej świadomość narodowa na kresach wschodnich II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, 2007, nr 1-2, s. 21-39.
- Meus K., *Spółeczność wadowickiego Gimnazjum w latach Wielkiej Wojny*, w: *„Idziemy w bój życia”. Społeczność wadowickiego Gimnazjum w drodze do Niepodległej*, red. K. Meus, Wadowice 2018, s. 13-40.
- Meus K., *Wadowice 1772-1914. Studium przypadku miasta galicyjskiego*, Kraków 2013.
- Mrok J. [Doroziński J.], *Z woli przeznaczeń. Poezje*, Kraków 1924.
- Ochendusko T., *Leksykon nauczycieli i wychowanków I Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie urodzonych pomiędzy XVII wiekiem a 1945 rokiem*, Rzeszów 2010.
- Plucińska-Piksa J., *Z Polski do Jurgowa, z Jurgowa do Polski*, „Na Spiszu”, 2009, nr 1-2, s. 32-34.
- Ratajczak T., *„Lutnia Szkolna” jako przykład uczniowskiego pisma literacko-artystycznego w dwudziestoleciu międzywojennym*, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum – znane i nieznanne. 150-lecie powstania Gimnazjum w Wadowicach 1866-2016*, red. K. Karolczak, J. Popiel, K. Meus, Wadowice 2016, s. 175-189.
- Rok 1918 w „Dzienniku” Jana Dorozińskiego, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 1998, nr 2, s. 46-54.
- Sarapata P., *C.k. Gimnazjum w Wadowicach – kolebka wadowickiego skautingu*, w: *„Idziemy w bój życia”. Społeczność wadowickiego Gimnazjum w drodze do Niepodległej*, red. K. Meus, Wadowice 2018, s. 41-63.

- Siudut G., *Rozwój potencjału edukacyjnego szkolnictwa średniego ogólnokształcącego w Lwowskim Okręgu Szkolnym w latach 1921-1939*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 2012, nr 139, s. 117-124.
- Stanek E., *Szkoła jakich mało. Słownik „wybranych” absolwentów Gimnazjum i Liceum w Wadowicach (1866-2016)*, Wadowice 2016.
- Stinia M., *Uniwersytet Jagielloński w latach 1871-1914. Modernizacja procesu nauczania*, Kraków 2014.
- Studnicki G., *Cmentarz parafialny w Wadowicach*, Wadowice 1997.
- Studnicki G., *Jan Doroziński i jego „Dziennik”*, „Przebudzenie”, 1997, nr 5 (40).
- Studnicki G., *Kto był kim w Wadowicach?*, Wadowice 2004.
- Studnicki G., *Pierwsza wśród równych. Dzieje Gimnazjum i Liceum w Wadowicach*, Wadowice 1991.
- Studnicki G., *Zarys dziejów świąty i szkolnictwa w Wadowicach*, Wadowice 1998.
- Tajemnice życia Janiny Brzostowskiej. Listy Janiny Brzostowskiej i Stanisława Tyszkowskiego*, oprac. T. Kłak, Wadowice 2015.
- Wądołny-Tatar K., *Wadowickie dzieciństwo i beskidzki pejzaż (ze Skawą) w poezji Janiny Brzostowskiej*, w: *Wadowickie Gimnazjum oraz Liceum – znane i nieznanie. 150-lecie powstania Gimnazjum w Wadowicach 1866-2016*, red. K. Karolczak, J. Popiel, K. Meus, Wadowice 2016, s. 191-204.
- Wójcik M., *Listy Stanisława Ignacego Witkiewicza w gorzeńskim archiwum*, „Akcent”, 2004, nr 3-4, s. 27-32.